

Die Krise Rußlands und die Weltwirtschaftskrise. U. o. 1922. 64. sz. — La nouvelle politique économique de la Russie. La Correspondance Internationale 1921. 9. sz. — Die neue Wirtschaftspolitik Rußlands. Internationale Presse-Korrespondenz 1921. 17. sz. — Die Neuorganisation der russischen Industrie. U. o. 1921. 19—20. sz. — Die Parole der Arbeiter- und Bauernregierung. U. o. 1923. 25. sz. — Das Problem der Stabilisierung der Mark. U. o. 1924. 8. sz. — La réorganisation de l'industrie russe. La Correspondance Internationale 1921. 16. sz. — Ruhrbesetzung — deutsche und französische Industrie. Internationale Presse-Korrespondenz 1923. 11. sz. — Die russische Getreideanleihe. U. o. 1922. 136. sz. — Que faut-il au relèvement de la Russie? La Correspondance Internationale. 1921. 24. sz. — Die Weltwirtschaft im ersten Vierteljahr 1922. Internationale Presse-Korrespondenz 1922. 51. sz. — Die Weltwirtschaft im dritten Vierteljahr 1922. U. o. 1922. 208. sz. — Die Weltwirtschaft im vierten Vierteljahr 1922. U. o. 1923. 18. sz. — Die Weltwirtschaft im ersten Vierteljahr 1923. U. o. 1923. 68. sz. — Das Weltwirtschaftsjahr 1923: U. o. 1924. 4. sz. — Wirtschaft und Wirtschaftspolitik im vierten Vierteljahr 1922. Die Arbeit 1923. 6. sz. — Die Wirtschafts- und Finanzlage vor Genua. Internationale Presse-Korrespondenz 1922. 40. sz.

WAGERECHT, FRANZ: Magyarországi Schuld — Ungarns Sühne. Die Wage 1923. 5. sz.

WINKLER, M.: Haut die Juden! Jüdischer Preßbericht 1921. 20. sz.

GORIUPP ALISZ.

Az első hazai hivatalos névbélyegző.

(Négy szövegközi hasonmással.)

A névaláírás nálunk eleinte nem volt feltétele valamely okirat hitelességének. Ehhez elégséges volt a kiadó vagy kiállító pecsétjének reányomása, vagy függesztése. Magyar vonatkozásban az első aláírt oklevélnek NÁPOLYI LÁSZLÓ ellenkirály 1403 okt. 19-én kelt, Sebencio Trau és Spalato városok részére szóló kiváltságlevelét tekinthetnők¹ amennyiben ez a legelső oklevél, melyet magyar király aláírt. Ez a kivételes eset azonban nem hazai, hanem olasz eredetre mutat s jelentősége a mi szempontunkból annál alárendeltebb, mert hiszen — mint ismeretes — az ellenkirály az országba be se tette a lábát. Hazai gyakorlatban ilyenmü névaláírás először Ulászlónál fordul elő, azután

Nemz. Múz. lev. : Törzsanyag.

V. LÁSZLÓNÁL,¹ majd már többbizben HUNYADI MÁTYÁS királynál; utána Beatrix özvegy királynénál, II. ULÁSZLÓNÁL és II. LAJOSNÁL még gyakoribb lesz, akár sajátkezüleg, akár az oklevéllíró kezével írva.² A HABSBURGOK alatt aztán mind sűrűbben láthatók az okleveleken névaláírások, melyek előbb a királyi kiadványokon állandósulnak, majd idők folyamán nemcsak a királyi, hanem lassacskán mindennemű más okirat hitelességének és érvényességének a pecsételéssel mellett szintén úgy szólván elengedhetetlen követelményei lesznek.

A könyvnyomtatás feltalálása s nyomdák felállítása a mohácsi vész után lehetővé tette, de a hivatalos ügydarabok növekvő szaporodása is megkívánta, hogy a tömeges példányszámban kiállítandó kivált királyi kiadványok nyomdailag sokszorosítottassanak. Ezek mindegyikére a királynak külön-külön kellett volna nevével aláírnia. Ezen már kezdetben, I. FERDINÁND idejében, úgy segítettek, hogy az uralkodó névaláírását külön kimetszették és a szöveggel együtt nyomtatták. Így látjuk ezt nálunk például I. FERDINÁNDnak 1563 okt. 12-én Pozsonyban és 1564 ápr. 10-én Bécsben kelt idézőlevelein, melyekben ROBLES Menyhértet, aki Gersei PETHŐ Jánost a pozsonyi országgyűlés idején megtámadta, ad andiendum verbum maga elé idézi.³ Mindakét oklevél nyomtatott, úgyszintén Ferdinánd aláírásai is. Az 1563-ikin láthatót hasonmásban itt bemutatjuk. A többi aláíró hivatalos személyek azonban már sajátkezüleg írták oda neveiket valamennyi példányra. Mind-

¹ SZILÁGYI S.: A magy. nemz. tört. IV. k. 24. és 118. l.

² Ilyen eset pl. II. ULÁSZLÓ egyik 1492-ből való nova donatioja, melyben ez olvasható: ... «harum nostrarum manu nostra propria et secreto sigillo nostro annulari, consignatarum, vigore... WLADISLAUS Rex manu propria scripsit.» (Nemz. Múz.: Perényi-levéltár.) Az aláírás itt az oklevéllíró tollából való.

³ Nemz. Múz. lev. t.: Törzsanyag, 1563. és 1564. év.

azonáltal Ferdinándnak a külföld számára kiadott nyomtatott oklevelei között ismerünk olyant is, melyen az uralkodó mellett a többi aláírást is nyomták.¹

Hogy itt nem névbélyegzővel állunk szemben, nemcsak a papirosba mélyen, barázdákba süppedő vonalakkól ismerhető fel, hanem abból is megítélhető, hogy FERDINÁND mind a három fentemlített kiadványán névaláírásainak a méretei, egyes vonalai és betűmegszakításai leghatározottabban különböznek egymástól, bizonyosságául annak is, hogy azokat az aláírt eredeti példány után mindegyik nyomda maga metszette ki.

Az első nálunk használt hivatalos névbélyegző létrejöttét véletlen, kivételes eset idézte elő, illetőleg tette szükségessé. 1714-ben érdeimeiért az öreg KOHÁRY István gróf, az egykori füleki várkapitány és THÖKÖLY rabja, az irodalomtörténetből is ismert költő, lett az országbíró. Még 1687 végén érte az a szerencsétlenség, hogy midőn Eger alatt a törököknek a várból való kirohanását hősileg visszaverte s heve egészen a kapuig ragadta, a bástyáról irányzott golyó jobbját súlyosan megsebesítette. Kézsebe lassan és hibás kezelés következtében oly rosszul gyógyult, hogy jobb kezének nem vehette többé hasznát;² még nevét sem volt képes ezentúl leírni. Levelezéseit, verseit s minden egyéb írásbeli dolgait ettől fogva másokkal kellett íratnia, mely célra állandóan tartott maga mellett házi lelkészt. Mindezt nemcsak életírói említik,³ hanem maga is fájdalmasan panaszkodik keze elnyomorodásáról későbbi verseiben, «melyeket íratott mások pennájával»:

«Ha éltem marad is, igen forog koczkán,
nem lészek-é holtig jobbkezemre csonkán.»

Ezért a Boldogságos Szűzhöz fordul:

Könyörögj érettem az élő Istennek,
.....
ne tegyen csonkává fájdalma sebemnek
s vehessem éltedig hasznát jobb kezemnek.»⁴

Keze azonban — mint említők — holtáig béna maradt, amibe aztán lebe is törődött: «nem is remélhetvén immár jobbulását».⁵

¹ 1562. Prága. Ferdinánd csehnyelvű parancsa az utak kijavítására. (U. o.: Külföldi iratok, 1562. év).

² KAZY és TIMON alapján ILLÉSSY János: Gróf KOHÁRY István élete és munkái. Karczag, 1885. 39. l.

³ Lásd *Színnyei*: Magyar Írók. 14. k. 685—692. l.

⁴ Nemz. Múz. Kézirattár: Quart. Hung. Nr. 195.

⁵ U. o.

1687 végétől tehát már nem találkozunk többé KOHÁRY kezeirásával. Nevét a mindennapi írásokon, levelezéseken csak egyszerűen íratta alá; ellenben okiratokon magyarózó megjegyzéssel: «Comes Stephanus KOHÁRY ob vulneratam dextram manu aliena.»¹ Mint országbíró azonban hivatalos kiadványain ugyanezt nem alkalmazhatta. Ezzel visszaélésekre adhatott volna alkalmat, mert az ilyen idegenkezű aláírást bárkinek is módjában lett volna az oklevélre rávezetni. Minthogy pedig ebben az időben a névaláírás az ilyen okiratokon nem volt mellőzhető, ez okból az 1715:29. törvénycikkben megengedik, hogy nevét ezüst lapra vésethesse és azt az országbírói hivatalához tartozó összes, úgy törvénykezési, mint más kiadványaira saját aláírása helyett rányomhassa, nehogy ezek hitelességére nézve kétely merülhessen fel vagy a perlekedő feleknek kifogásra legyen alkalmuk;² a karok és rendek a 3. §-ban külön is hangsúlyozván, hogy az ilyen kiadványok, melyek az imént említett módon az új országbíró nevének lenyomásával adatnak ki, mindig és mindenütt törvényeseknek, érvényeseknek és így hiteleseknek ismertessenek el.

Ekként ezt a rendkívüli esetből kifolyólag engedélyezett névbélyegzőt magával az országbírói pecsétnyomóval mintegy egyenrangúnak nyilvánították, ami ez időben, amikor közokiratokon pecsételés és aláírás egymást legtöbbször már föltételezik, szinte önként következik. Használatának a rendes gyakorlattal szemben szokatlanságát eléggé mutatja, hogy kivételes törvényhozási intézkedést provokált. A törvény szavaiból továbbá világos, hogy annak felhatalmazása Kohárynak kizárólag országbírói minőségben kibocsátott kiadványaira szólt, amint hogy másfajta iratain ezzel a tisztán hivatalos névbélyegzővel sehol sem találjuk nevét lenyomva. Érdekes, hogy az országbíró abba nem a saját

¹ U. o. Quart. Hung. Nr. 2056. melléklete.

² 2. §. Et quia praetitulatus modernus dominus iudex curiae regiae, occasione praeteriti belli Turcici, sub obsidione fortalitii Agriensis, per Turcas eotum possessi, graviter in manu dextra vulneratus, adeoque usu ejusdem privatus, pro exigentia officii sui, iudicis et alias expeditiones, ad instantiam causantium emanari solitas, propria manu sua subscribere nequiret: hinc ne aliquis eatenus defectus, aut disputationis, et inter causantes exceptionis ansa emergere possit; atefata sua majestas sacratissima, eidem domino comiti iudici curiae regiae clementer indulset; quatenus in lamina argentea, nomen suum insculpi facere, ejusdemque in universis expeditionibus, ad praefatum iudicatus curiae regiae officium spectantibus, in vicem propriae subscriptionis, impressione uti possit. (Corp. Jur. Hung. Millenniumi emlékkiadás.)

régi, jobbjának megbénulása előtt szokott aláírását vésette be, hanem idegen kéz által, inkább calligraphicusan leiratott nevét. Valamennyi sajátkezű aláírása,¹ így az itt bemutatott 1686. évi magyar és 1687-ből, tehát az utolsók közül való latin is — mint látható — merőben elüt a névbélyegzővel lenyomott, egy 1716-iki kiadványáról² vett — hasonlóan itt utolsónak szintén közölt — névaláírástól.

Kohary Istvan

Stephanus Kohary

Comes Stephanus Kohary

Maga a tyarium aligha maradt fenn. Ugyanaz a törvény, mely készítését engedélyezi, az országbíró halála esetére elrendeli, hogy ezt a nyomtató eszközt, illetőleg lapot³ visszaélések meggátlása végett az akkor épen ott tartózkodó hiteles vagy más személyek pecsétjük alatt a nádor útján, vagy pedig az örökösök közvetlenül öfelségéhez adják

¹ Nemz. Múz. levt. Törzsanyag. — U. o.: Br. Balassa-levéltár. — Orsz. Levt.: Missilisek.

² Nemz. Múz. levt.: Törzsanyag.

³ . . . «impressionis instrumentum seu lamina» . . .

be. Úgy kellett tehát lennie, hogy mikor az agg Koháry 1731-ben 82 éves korában meghalt, utódja csak az országbírói pecsétnyomót vette át, míg a már úgysis érvényét veszített névbélyegző az udvarhoz került, ahol azt minden valószínűség szerint hivatalból megsemmisítették.

DR. CZOBOR ALFRED.

Lósy püspök levele Pázmány Postilláiról.

PÁZMÁNY Péter utolsó munkájáról, a néhány hónappal halála előtt kiadott *Prédikációkról*, emlékezik meg Lósy Imre egri püspök alább közölt, röviddel a mű megjelenése után írt levele. Két példányról esik ebben szó, melyek egyikét a biboros magának a püspöknek, a másikat Homonnai DRUGETH János országbírónak, — kihez Lósy levele szól, — szánta. Érdekes a püspöknek — úgy látszik — PÁZMÁNYnak a küldeményt kísérő leveléből vett ama megjegyzése, hogy e munkából még a kevésbé tanult is, csak olvasni tudjon, képes prédikációt mondani. Ez ugyanaz más szóval, amit újabb irodalomtörténetírásunk mond, hogy t. i. PÁZMÁNY a régi magyar kath. irodalom e mesterművében «első sorban az értelemre kívánt hatni, semmint ékesszóló részletekkel ragyogni», hogy «a gyakran gyengébb készütségű plébánosok» is megfelelő prédikációs könyvvel rendelkezzenek. (PINTER: A magy. irod. tört. Budapest, 1909. II. k. 203—204. l.)

Az öregedő PÁZMÁNYt ez utolsó munkájának megírása idején már betegségek gyötörték; szól is benne elgyengüléséről: «Álítom, hogy ez lészen vége a negyven esztendőül fogva való prédikállásomnak...» Kevéssel halála előtt, amikor Lósynak megküldi a fenti két példányt, már bizonyossággal jósolja közeli végét, írván, hogy hamarosan le fogja tenni porsátorát. 1637. február 20-án értesíti minderről Lósy püspök DRUGETHET s rá egy hónapra, márc. 19-én, a «magyar biboros Ciceró» már árván hagyja az esztergomi érseki széket.

A levelet, mely a Nemzeti Múzeum levéltára törzsanyagának legújabb szerzeménye, többi szintén közérdekű vonatkozásai miatt egész terjedelmében adjuk:

Illustrissime Domine Comes uti fili observandissime. Salutem et servitiorum meorum paratissimam commendationem.

Megh adá PUTNOKY János Uram az kegyelmed levelét és szóval az Plebanus állapottyát is előmbe adá: bizonyos dologh, hogy erös Correctiot szántam vala neki, de minthogy ez uttal megh engesztelte